

De economische groei in Nederland blijft op een hoog peil. Wél lijken tekenen erop te wijzen, dat de groei van de binnenlandse bestedingen afzwakt, wat wordt gecompenseerd door een aantrekkende buitenlandse handel. Opmerkelijk hierbij is het vertrouwen van ondernemers in de industrie, dat een recordhoogte bereikte. Typerend voor de langdurige fase van hoogconjunctuur in Nederland is de ontstane krapte op de arbeidsmarkt. Er lijkt zelfs sprake van volledige werkgelegenheid nu het aantal vacatures vrijwel gelijk is aan de werkloosheid.

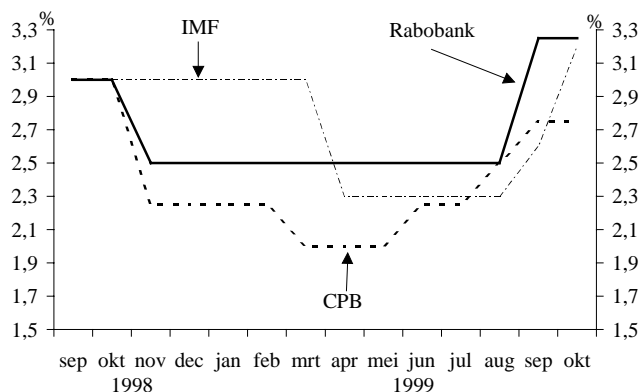
Krachtige economische groei houdt aan

- Het CBS publiceerde in oktober het definitieve cijfer van de volumegroei van het Bruto Binnenlands Product (BBP) in het eerste halfjaar van 1999. Dat bedroeg 3,1% (j-o-j), waarmee de economische groei voor het dertiende opeenvolgende kwartaal boven de 3% lag. In vergelijking met het voorgaande kwartaal was de volumegroei zowel in het eerste als in het tweede kwartaal 0,7%. Aangezien verschillende indicatoren positieve signalen afgeven (toenemend vertrouwen, aantrekkende uitvoer, herstel industrie, e.d.) mag verwacht worden dat ook dit jaar de economische groei weer boven de 3% uitkomt.
- De verwachtingen voor de gemiddelde economische groei in 1999 zijn optimistischer dan enige tijd geleden. Ook het IMF paste onlangs haar groeiramingen voor Nederland aan (van 2,6% naar 3,2% voor 1999, van 2,5% naar 3,0% voor 2000). Hiermee komt het IMF meer in de richting van de ramingen van de Rabobank en wordt ook positief afgeweken van de ramingen van het Centraal Planbureau (CPB). *Wij ramen voor zowel dit als volgend jaar een economische groei van 3¼%.*
- Dat wij onze groeiraming voor Nederland begin dit jaar niet neerwaarts hebben bijgesteld (i.t.t. andere instituten), werd mede bepaald door het inzicht dat de Rabobank-conjunctuurindicator ons verschafte. De conjunctuurvoorspeller toonde destijds een opwaartse ontwikkeling van de economische bedrijvigheid, die nu in het tweede kwartaal ook door de wijzer (als maatstaf voor de feitelijke conjunctuurontwikkeling) wordt gevolgd.

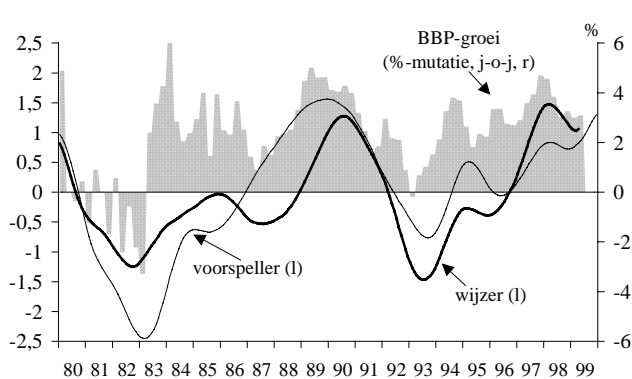
BBP-groei naar componenten

- Aan de productiekant toont de industrie een licht herstel, terwijl de dienstverlening flink blijft presteren. Het achterliggende beeld hierbij is divers: de bouwnijverheid, vervoer- en communicatiebedrijven tonen de hoogste groei, de voedings- en genotmiddelen industrie en delen van de chemie laten een voorzichtig herstel zien, terwijl de textiel- en lederindustrie, de basischemie en de metaal- en machine-industrie geen verbetering tonen.
- Bij de bestedingen wordt de groei gedragen door de binnenlandse bestedingen: consumptie en investeringen. Hierbij geeft de consument (in termen van volumegroei) vooral veel uit aan vervoermiddelen en vervoers- en communicatiediensten en de producent aan vervoermiddelen en bedrijfsgebouwen. De investeringsgroei viel terug van 7,2% in het eerste kwartaal naar 4,0% in het tweede kwartaal, maar hierbij is sprake van vertekening door de oplevering van enkele incidentele grote investeringsprojecten. Als hiervoor wordt gecorrigeerd bedroeg de investeringsgroei in het eerste en tweede kwartaal 6,1% respectievelijk 6,9%.
- De hoge binnenlandse bestedingen leiden er toe dat de invoer voor het vierde achtereenvolgende kwartaal sneller groeit dan de uitvoer. De volumegroei van de buitenlandse handel trok in het tweede kwartaal wel weer aan. De volumegroei van de uitvoer van goederen en diensten versnelde met 0,3%-punt tot 3,8% (j-o-j) en die van de invoer met 0,7%-punt tot 4,4%.

Ramingen BBP-groei voor 1999

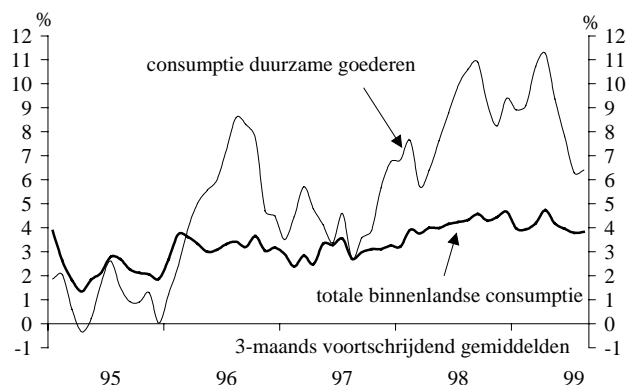
Rabobank-conjunctuurindicator

Consumptieve bestedingen zwakken af

- De volumegroei van de binnenlandse consumptieve bestedingen bedroeg in augustus 2,5% (j-o-j), wat lager lag dan het gemiddelde in de eerste acht maanden van dit jaar. Het groeicijfer werd weliswaar enigszins geremd door een ongunstig koopdagenpatroon, maar vertoont duidelijke tekenen van afzwakking. In de uitgaven aan duurzame consumptiegoederen is een dalende groei waarneembaar, waarbij vooral consumentenelektronica en vervoermiddelen - de sterkste groeiers in de laatste maanden - minder in trek waren. Mogelijk treden hier verzadigingseffecten op.

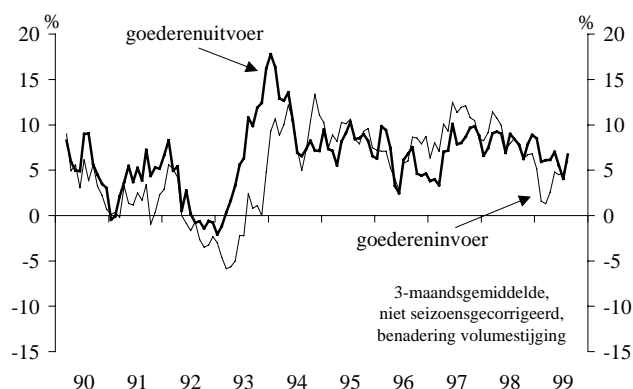
Consumptieve bestedingen gezinnen

Buitenlandse handel trekt flink aan

- In augustus toonde de buitenlandse handel een aanzienlijke stijging. De invoer en uitvoer van goederen nam circa 12% in waarde toe in vergelijking met een jaar eerder. Ook gecorrigeerd voor de prijsontwikkeling (benaderd met de producentenprijzen) was de stijging zeer sterk (uitvoer + circa 13½%, invoer + circa 11%). Het economisch herstel bij onze handelspartners is hier in belangrijke mate de oorzaak van. Hierdoor zal in onze verwachting de uitvoergroei de functie als motor voor de economische groei overnemen van de consumptiegroei.

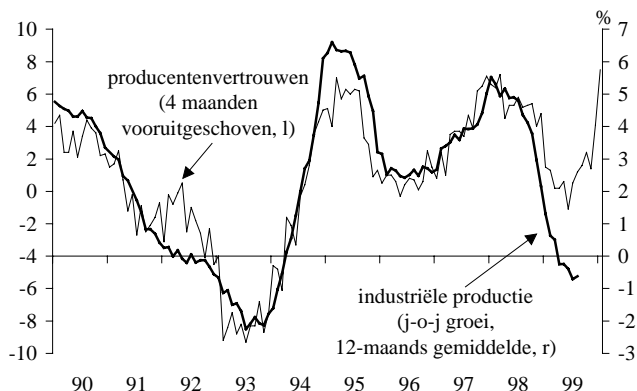
Buitenlandse handel

Producentenvertrouwen naar recordhoogte

- Het vertrouwen van producenten in de industrie is met de toegenomen vraag naar hun producten (vooral vanuit het buitenland) in september naar een recordhoogte gestegen. Ook de bezettingsgraad van de productie-installaties is toegenomen (met 0,2%-punt naar 84,3%), maar vormt nog geen belemmering voor de productie. Wél heeft een toenemend aantal bedrijven problemen a.g.v. een tekort aan personeel. Gegeven het voorspellend karakter van het producentenvertrouwen voor de industriële productie, mag verwacht worden, dat de industriële productie in de rest van dit jaar sterk zal herstellen.

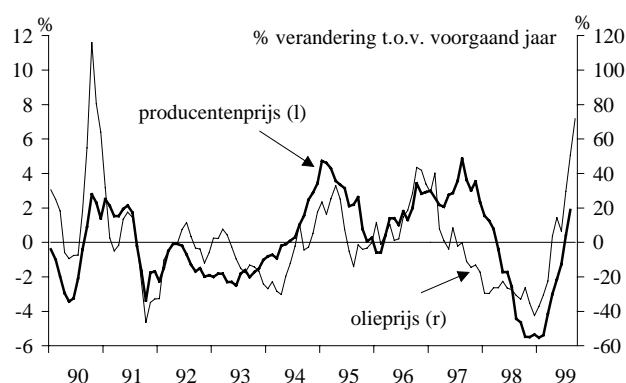
Producentenvertrouwen en industriële productie

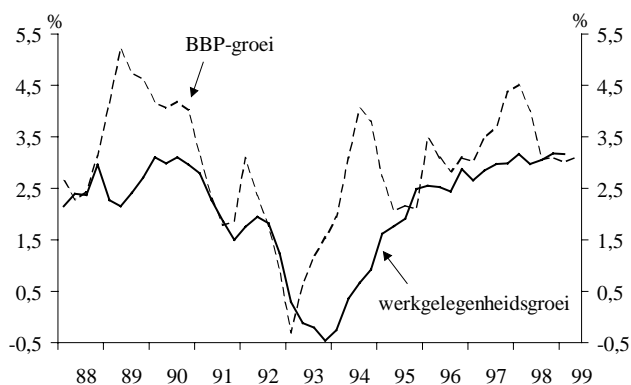
Producentenprijzen lopen snel op

- De afzetprijzen van grondstoffen en halffabrikaten in de industrie stegen in september met 3% (j-o-j; 0,9% m-o-m). In de meeste industriële branches stijgen de prijzen, maar in de aardolie-industrie zijn de stijgingen het grootst (sinds begin maart + 86%!). De verbruikprijzen van grondstoffen en halffabrikaten liepen nog sterker op (+ 1,8% m-o-m, + 8,6% j-o-j). Hierbij zijn de invoerprijzen veel sneller gestegen dan de uitvoerprijzen, vooral vanwege de aardolieprijzen.

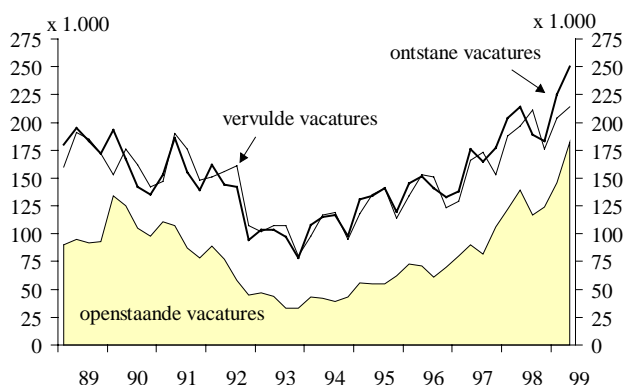
Producentenprijzen en olieprijs

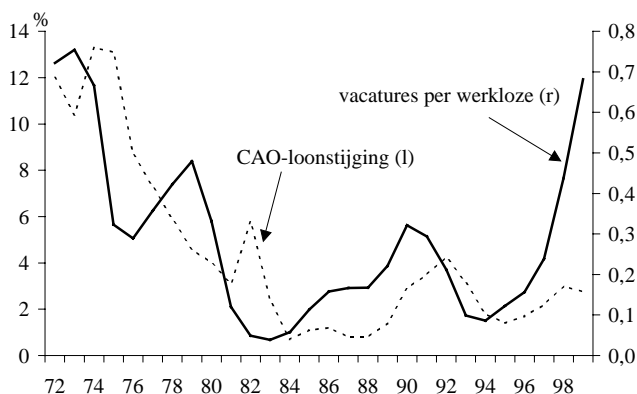
BBP- en werkgelegenheids groei

Vacatures

Arbeidsmarktkrapte en lonen

Explosieve toename aantal vacatures

• De voortdurend hoge economische groei heeft een krachtige toename van de werkgelegenheid tot gevolg. Dat uit zich in een sterke stijging van het aantal openstaande vacatures. In het tweede kwartaal van dit jaar waren er 182.000 nog openstaande vacatures, een recordaantal. Zetten we het aantal vacatures af tegen het aantal werklozen dan blijkt dat de spanning op de arbeidsmarkt sinds het begin van de jaren zeventig niet meer zo groot is geweest. De grootste groei van het aantal openstaande vacatures deed zich voor in de sectoren bouwnijverheid, vervoer en communicatie, handel en zakelijke dienstverlening.

Krapte zal loonkosten opdrijven

• Doorgaans zorgt een tekort aan personeel voor extra druk op de loonontwikkeling. In het begin van de jaren zeventig leidde de krapte op de arbeidsmarkt zelfs tot looneisen van meer dan 10%, die door werkgevers ook werden ingewilligd. Gecorrigeerd voor inflatie bedroeg de reële contractloonstijging toen ongeveer 4%. Dit jaar komt de contractloonstijging echter niet veel hoger dan de inflatie uit.

• Hoewel de sociale partners zich tot op heden dus gematigd opstellen en de vakbonden geen excessieve looneisen stellen, blijft het de vraag hoelang het loonmatigingsbeleid wordt volgehouden. Gegeven de schaarste aan personeel zullen de lonen binnen of buiten de CAO onvermijdelijk sterker gaan stijgen. Zolang die stijgende loonkosten gedekt worden door een toename van de productiviteit is er geen vuiltje aan de lucht. Leiden de hogere lonen echter tot een erosie van het winstniveau of tot een toename van de inflatie, dan wordt het prestatievermogen van onze economie ernstig onder druk gezet.

Overzicht van de meest recente maandcijfers

Reeks	Laatste realisatie	Voorgaande maand	Maand daarvoor	Afgelopen 12 maanden	Tendens in 1999 ³
Producentenprijzen ¹	8/99 1,9	0,4	-1,2	-3,3	↗
Consumentenprijsindex ¹	9/99 2,2	2,6	2,1	2,1	↔
Detailhandelsverkoop (waarde) ¹	8/99 1,9	4,2	7,8	4,9	↘
Industriële productie (volume) ¹	8/99 -0,3	0,3	1,2	-0,1	↗
Werkloosheid (x 1000 pers.) ²	8/99 212	219	224	242	↘
Consumentenvertrouwen ²	10/99 +23	+20	+11	+11,5	-
Producentenvertrouwen ²	9/99 +7,5	+4,1	+1,4	+1,7	-
AEX-index ²	9/99 573	560	573	533	-

¹ Jaar-op-jaar mutatie ² Stand ³ Tendens komende maanden t.o.v. de afgelopen 12 maanden.